

PUIG CÚGUL-

Assentament Neolític del terme de Torrelavit-Alt Penedès.

Cronologia relativa : 4.600/3.200 A.C. Neolític Mitjà Epicardial-

Localització : Mapa topogràfic 419-6-3 St. Pere de Riudebitlles 1:5.000 - 1.999 ICC
Ortofotomapa 419-9-3 St Pere de Riudebitlles 1:5.000 - 1.986 ICC

Data de Prospecció : 1.978-1.980 , amb el Grup Arrels de St. Pere de Riudebitlles.

Publicació : "Prehistòria a St. Pere de Riudebitlles" ,El Cep nº 5 Gener 1.981. i
"A la recerca del Puig Cúgol" .Estudi de materials a Revista "El Cep". St.Sadurní
d'Anoia ,nº 42 ,26 Agost 1.982.

Estudi de materials , sigla Pco 1 a Pco 741.

Nucli

Perforador

Gratador

Làmina.

Microperforador

Gratador microlític

Micròlits

Perforador amb retoc altern desdibuixat per l'ús o per erosió.

Gratador ? Amb retoc Abrupte, també Truncadura en termes de Laplace.

Materials de sílex localitzats durant els anys 1.977/1.979. Siglat : Pco nº1 ,nº 741.

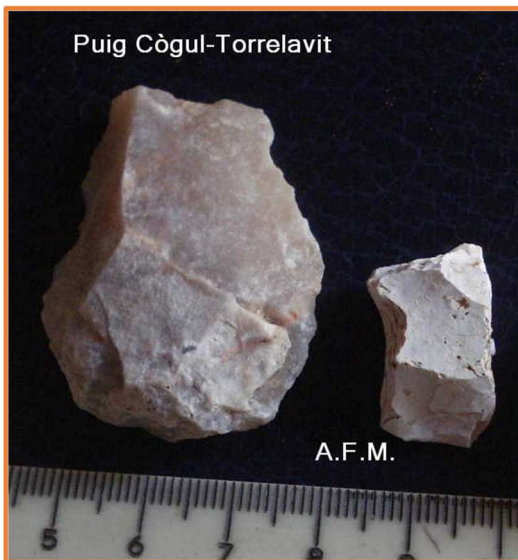
Aprofitament de nòduls silícis dels conglomerats. Materials destinats a la producció de micròlits i eines petites per a manegar. NEOLÍTIC ANTIC EPICARDIAL.

1.982 - "A LA RECERCA EN EL PUIG CÒGUL . ASSENTAMENT NEOLÍTIC " .REVISTA EL CEP Nº 42 , ST. SADURNÍ D'ANOIA

os polit.

Gratador

Gratador

Trapezi

Làmina retocada i làmina perforador

Micròlits per a manegar amb retocs Simples o Abruptes

Nuclis de sílex per a la extracció de laminetes

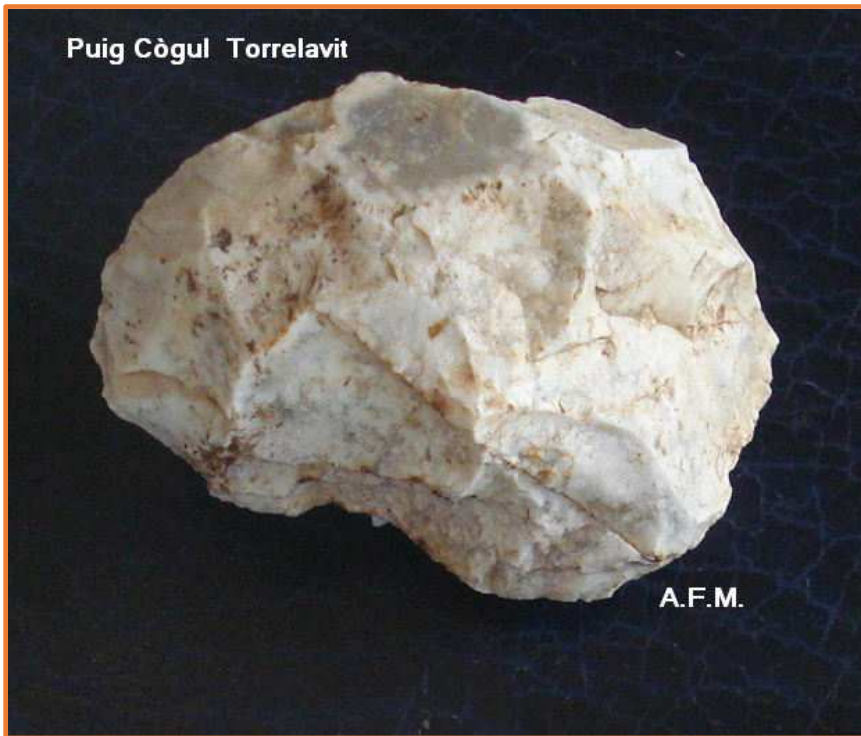
Denticulat

Ascla amb retoc marginal

Rascadores

Cardium

Rascadora gruixuda (Tendència Osca+retoc scal)

Ascles ,Nuclis del Neolític -

Exemplars de Múrex Brandaris. (Cargols de punxa) de cronologia incerta.

Resum 2.023 : Actualment el coneixement del Neolític al Penedès es prou conegut amb troballes ja d'antic, amb assentaments nous i coves que han donat un plus de dades, tant en cronologies de C-14 i calibrades com estudis més acurats sobre alimentació, colonització del territori , dades climàtiques i altres. Quan vam localitzar les troballes superficials del Puig Cúgul ja érem conscients del marge cronològic al que apuntaven el treball sobre el sílex del lloc i encara que era una dada sobre utilatge que sols conformava una part de les múltiples de un assentament com el del Puig, no anàvem massa errats. Avui en dia però podríem considerar una forquilla cronològica una mica més antiga i mes restringida en el temps que aniria des del 5 mil·lenni abans de la nostra Era fins el 4 mil·lenni. Es a dir, una mica més envellida als 4.600 a C. , perdurant fins els 3.200 a C. Dins la etapa anomenada Epicardial . La lítica destaca per les petites dimensions dels materials treballats, un microlitisme extraordinari que condiciona eines com les que podem veure a les imatges. Eines que es poden analitzar amb el mètode Laplace tenint molt present la mentalitat del artesà cercant petits nòduls per produir petites dents per encastar als mànecs, de os o de fusta. Aquesta tendència es trencarà en el període del Neolític avançat del 3 mil·lenni amb una diversificació de la tecnologia.

El Penedès de la prehistòria

A LA RECERCA DEL PUIG CÚGUL

Fa un any de la primera i única publicació del Grup Arrels i voldríem donar a conèixer tant com sigui possible i de la manera més entenedora a tothom l'estudi complet de les troballes de Puig Cúgul. Però abans voldríem explicar una mica bé que el grup no s'ha plantejat mai entrar en problemes que no són al seu abast, ni ha pretès mai passar per sobre dels grups que ja estaven creats, sinó que, al contrari de tot això, la tasca positiva que s'intentava i s'intenta fer és recolzar-se en una situació que ja estava donada i establerta a nivell local i comarcal.

D'aquesta manera intuïm que les coses havien canviat el suficient com perquè la nostra tasca fes el seu camí amb normalitat.

Doncs bé, els esdeveniments ens van demostrar que les coses no eren així, que, és clar, res no ens seria donat sense lluitar i polemitzar, tant a nivell local com comarcal, i ens vàrem trobar sense res, sense els mínims exigibles per a posar-nos en feina des d'una institució oficial.

De bon començament, vàrem descartar la lluita i la polèmica per una sola raó, i aquesta era i és que no estàvem disposats a fer-ho i deixar la tasca de banda, però, sens dubte, els objectius van canviar del tot.

El Grup Arrels ha estat col·laborant durant el passat 1981 en successives campanyes d'excavació a la província de Tarragona, en concret al jaciment de la Font Voltada de Montbrí de la Marca, els materials del qual es troben al Museu Arqueològic de Barcelona. D'aquests materials se n farà un estudi complet.

Cal dir també que la investigació de les nostres troballes és, ni més ni menys, una tasca feta a la mesura del nostre temps i és nostra la pretensió de cercar les dades científiques per tal de no caure en les ambigüitats de l'excursionisme científic, que ja no és d'aquesta hora. Amb tot, cal jutjar amb mesura les conclusions, com veureu més endavant, però sense deixar d'analitzar les causes-efectes de tota praxis.

No volem substituir la informació preconcebuda, però sí ampliar-la, i en aquest aspecte podem dir que estem disposats a polemitzar i defensar les nostres tesis.

ANTECEDENTS

El Penedès és una comarca relativament ben coneguda en les seves troballes prehistòriques, peonera en altre temps d'entre les que es feien a Catalunya, però no sabem gran cosa dels hàbitats a l'aire lliure, tret d'alguns estudis fets per Vallespir, les notes d'en Giró Mosachs, etc., publicades a la revista «Empúries».

En Vallespir fa un estudi del jaciment de les Guixeres de Vilobí, i el dona com a cardial, en una clara interpretació dels «fòssils directors», que són la ceràmica damunt de tot i l'acompanyament lític.

Però aquest no és el cas dels llocs on no hi ha ceràmiques. Hem de recordar la feina feta per Salvador Vilaseca a les comarques tarragonines, un senyor que, a més de fer gran quantitat de troballes, va dedicar-se amb paciència a estudiar-les i definir-les, de manera que avui ningú no pot començar les troballes de sílex superficial

sense recolzar-se en les tesis d'aquest gran prehistoriador.

Nosaltres, doncs, haurem de fomentar les conclusions en l'estudi de la seva bibliografia, molt àmplia, i en el seu mètode d'anàlisi de les peces de pedra, mitjançant la «TIPOLOGIA ANALÍTICA DE LAPLACE» (1968) que, amb diferents aportacions, es va donant a conèixer com a tipologia vàlida per al Paleolític Superior.

QUÈ SÓN ELS «TALLERS DE SÍLEX» SUPERFICIALS?

El sílex és un mineral de quars, que és més dur que l'acer. Se'l classifica en el lloc nº 7 de l'escala de duresa de MOHS per a minerals, i és per tant una pedra molt dura i amb facilitat per a la seva talla, i que va servir durant milers d'anys a l'home per a fer els seus utensilis més necessaris: ganivets, puntes de sageta, barrires, raspadors per a adobar les pells, etc.

Això no vol dir pas que tot el sílex sigui de la mateixa qualitat i, com que pot aparèixer integrat en diferents tipus de roques, la seva textura i duresa és variable. Com a exemple clar de tot això és la intensa explotació en diferents moments històrics dels jaciments de sílex a les comarques de Tarragona, a causa de la quantitat i qualitat de la matèria prima. Les roques silícies prenen diferents colors, encara que el que més sovinteja és el blau i el gris, però degut al contacte superficial amb la pluja i el vent, el fred i la calor, aquest pot transformar-se i prendre una patina fina que arriba a envoltar-lo i a vegades a transformar-lo.

Aquest és el cas, moltes vegades, del sílex al Penedès, on la poca qualitat fa que indirectament la mateixa talla no tingui una fàcil identificació.

Tenim, doncs, un factor essencial a l'hora d'avaluar per si mateixes les troballes i una dificultat molt grossa a tenir en compte per a analitzar-les.

Aquests llocs de troballes abundants damunt la terra i que contenen tot el procés de fabricació dels útils, de la matèria en

brut fins al producte final, es van anomenar «tallers de sílex» amb una visió molt tarragonina de la qüestió, ja que allà un pot arribar i trobar tot el procés, i al final d'aquest una magnífica punta de sageta. No és aquest, normalment, el cas dels tallers del Penedès.

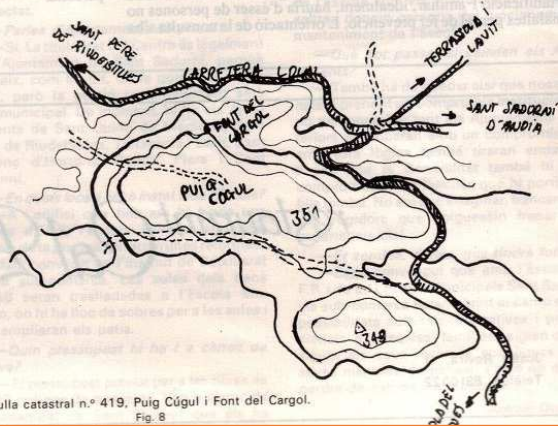
De tota manera les troballes ens conduïent seguint el fil, al que finalment ens interessa, que són els homes que en un moment donat varen fer de Puig Cúgul (Fig. 8) la seva estada temporal, on treballaven el sílex per a fer les seves eines personals, que eren més o menys perfectes degut a la matèria utilitzada, i de l'estudi d'aquestes activitats podem apropar-nos a l'home que les va fer.

Cal dir que en una cova o en un altre lloc on es troben senyals de possible «hàbitat» per l'acumulació de sediments, és clar que desfont-los de dalt a baix el resultat serà com obrir un llibre i llegir les seves pàgines.

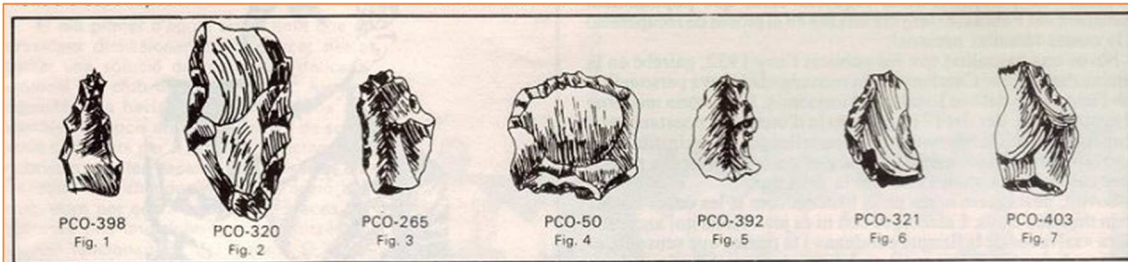
Una part important d'aquestes pàgines seria l'estudi de les eines. Però allà n'hi ha d'altres, el tipus de terra que les cobreix, els ossos, el pol·len, inclús la prova del C-14, o carboni 14, que no és ni més ni menys que el càlcul en un objecte mort (os-carbó-arbre) de la radioactivitat latent en ells, i que ens porta a afinar la data del moment en què aquell objecte era viu i va dipositar-se allà. Aquest no és el nostre cas, el del «taller de sílex», on les eines són disperses pel camp i sols amb la recapta, neteja i estudi d'aquests objectes ens poden apropar a l'època en la qual varen ser treballats. D'aquesta feina i dels seus resultats en sorgiran les comparacions amb altres de Catalunya i de la resta de l'Estat, i podrem començar a atansar-nos a les nostres arrels.

EL PUIG CÚGUL I LES PRIMERES TROBALLES

El Puig Cúgul i Font del Cargol són dos llocs molt coneguts a l'Alt Penedès. De fet, la muntanya és un munt d'aglomerats terciaris, enlairats damunt del quaternari, que omplena la vall. Precisament per ser més consistents els seus materials, ha suportat

Fulla catastral n.º 419. Puig Cúgul i Font del Cargol.
Fig. 8

**TAULES ESQUEMÀTIQUES
DELS MATERIALS UTILITZATS**

NUCLIS

1 Bipiramidal	} 20.....26'6%
4 Prismàtics	
7 Polièdrics	
1 Discoidal	
1 Piramidal	
4 Escamosos	
2 percutors	

RASCADORS

4 R01 (liminal)	} 15.....20%
7 R11	
1 R122	
2 R21	
1 R311	

GRATADORS

5 G11	} 18.....24%
2 G12	
1 G13	
3 G22	
4 G311	
1 G312	
1 G322	

DENTICOLATS

2 D11	} 11.....14'6%
3 D25	
2 D311	
1 D321	
3 D322	

ABRUPTES

1 A1	} 11.....14'6%
2 A2	
2 LD11	
1 LD11	
2 BC2 (1 (pd))	
1 BC1	
1 BT22 Trapezi	
1 PD11	

ESTUDI TECNOLÒGIC

La totalitat del material recollit es compona de 741 objectes de sílex, restes de talla, peces i nuclis que creiem que procedeixen en la seva totalitat dels aglomerats terciaris.

Dins d'aquest conjunt hi podem distingir unes 69 làmines (9'3%) i 255 ascles (34'3%). La relació de làmines de menys de 3 cm. és de dues a una favorable a aquestes últimes.

En les ascles, la relació favorable és de 4 a 1, és a dir, que de cada quatre ascles, una té més de 3 cm. Són davant, doncs, d'una indústria totalment microlítica.

Les peces treballades sumen 75 amb

ascles retocades és pràcticament impossible, ja que la majoria de les peces (39) el tenen suprimit, trencat o amb restes de còrtex, o sigui, que més de la meitat de la indústria és fabricada damunt de restes de talla. La qualitat del material va incidir directament en la seva composició.

El retoc predominant és el simple, seguit del sobre-elevat i l'abrupte. L'índex «Levallois» és pràcticament inexistent.

ESTUDI TIPOLÒGIC

De les 75 peces representatives, tenim un 24% de gratadors (Fig. 3 i 4), un 20% de rascadors, 14'6% d'abruptes (Fig. 1, 2, 5, 6 i 7)

Si als gratadors hi sumem els gratadors denticolats, aquests augmentarien en un predomini clar.

Dins dels abruptes val a considerar la presència d'un trapezi no molt perfecte, i en els denticolats, una de les peces més corrents que és el «bec» o «pic entre osques».

Generalment, tota la indústria sembla haver-se utilitzat per a treballs domèstics, i més especialment els gratadors que estan en gran majoria completament esmosats; d'altres peces són en part trencades, presentant la mateixa pàtina en la seva totalitat.

SÍNTESI

Ens trobem, doncs, davant d'un hàbitat residual probablement de poca quantitat de persones, que en determinades èpoques de l'any hi vivien o el poblaven.

Per les peces aquí representades, i encara que a un jaciment superficial no es pot comptar amb tots els elements, veurem que hi ha alguns elements típics, que, si més no, com el trapezi, abruptes i alguns gratadors carenats, vénen a donar al taller una aparent ambigüitat sincrònica d'un possible cardial, però també cal veure que la talla està sotmesa a la ínfima qualitat del material treballat i que aquests elements típics són els que normalment tenen un recorregut més intens en el Neolític i Eneolític.

Per altra part, i deixant-nos endur per la migradesa dels materials, ens acostaríem a un Eneolític recent en el qual, i com es demostra als jaciments de Tarragona, predomina la talla tosca però combinada amb altres elements que ni apareixen en el resum estadístic, com són: els retocs plans i puntes de sageta. Aquestes peces ni tan sols coincidiren en una bona definició dels microlits i microlitisme.

Si ens acostem als tallers definits per

nostre amb microlits, és definitiu que no sovintegen els gratadors, ni molt menys predominen com aquí.

Per altra part, falten els foliècids, tan geomètrics com no al Puig Cúgul. Les coordenades del nostre taller més importants són el microlitisme, el predomini d'ascles de les eines, els gratadors junt amb l'alt percentatge d'abruptes paral·lel al dels denticolats.

CONCLUSIONS

Podríem donar, doncs, com a bo un Neolític antic, als voltants d'un tercer mil·lenni abans de Crist, amb una clara pervivència de tècniques més arcaïques.

Grup Arrels: **Toni Freixes, Joan Martí, Josep Comes, J.A. Bruna, David Pontnou i Carles Rovira.**

NOTES

Per a possibles dubtes en la lectura de l'article, definirem algunes expressions abans esmentades:

Ascle: Extracció del nucli sense retoc posterior.

Nucli: Nòdul de sílex original d'on s'extreien les ascles i làmines.

Làmina: Extracció del nucli d'una llargada superior al doble de l'amplada.

Gratador: Eina de dimensions variables, utilitzada per a adobar les pells (segons SEMENOV, podria anar manegat amb fusta).

Denticolats: Qualsevol peça de retoc irregular amb forma de serra, taladre u Osca.

Rascadora: Eina utilitzada normalment per a tallar (ganivet).

Percutor: Element empleat per a l'extracció del nucli de les ascles i les làmines.

Els materials estan a l'espera de la seva ubicació al lloc més adient, estant a disposició d'un possible estudi.

BIBLIOGRAFIA

GUILLAINE J. (1976) «Les civilisations Néolithiques dans les Pyrénées». La Préhistoire Française, T II pp 267-268 Paris.

LAPLACE G. (1968) «Recherches de Typologie Analytique». p. 64. Roma.

LAPLACE G. (1972) «La typologie analytique et structurée. Base rationnelle d'étude des industries lithiques et osseuses». Colloques Nationaux du C.N.R.S. n.º 932. Banques de Données Archeologiques. p. 91-143. Marseille.

VILASECA S. (1953) «Las industrias de sílex tarraconenses». Inst. Rodrigo Cano C.S.I.C. p. 526. Madrid.

VILASECA S. «Reus y su entorno en la Prehistoria». Asociación de Estudios Reusenses Vol. II, n.º 286 fin 174 l.º 149. Reus.